

In an ideal political activity can be interpreted as activity of higher level, when in the process of cognition and transformation of the social world an actor as subject politicians improves and develops. Constructing and creation of the social world we examine facilities of politics as a partial subtype of structural activity though how hardly not most difficult. By most essence in relation to research of the political thinking as systems is concept of strategy.

Keywords: *political activity, system and strategique of the political thinking, political situation, creativity, constructive work, structural activity, strategy.*

УДК 159.9

Третяк Т. М. (м. Київ)

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ІНФОРМАЦІЇ В ПРОЦЕСІ ЇЇ СПРИЙМАННЯ

Розглядається структурно-функціональний аналіз інформації при розв'язуванні творчої задачі, зокрема, на етапі вивчення її умови. Акцентується увага на функціях наочності, враховуючи, що образ є динамічною інформаційною структурою. Аналізується побудова образу в процесі сприймання інформації, а також функціонування праобразу, і зокрема його психофізіологічне підґрунтя.

Ключові слова: *інформація, сприймання, задача, образ, умови, процес.*

Постановка проблеми. Тотальна алгоритмізація, що є домінуючою нині в навчально-виховному процесі в освітніх закладах різних типів, в жодній мірі не сприяє активізації творчої діяльності людини. Саме в процесі діяльності людини здійснюються формування і реалізація сприймання оточуючої дійсності.

Виклад основного матеріалу. Згідно концепції творчого сприймання, розробленої В. О. Моляко, сприймання розглядається як цілісний когнітивний процес, в якому фіксується, оцінюється й інтерпретується об'єктивна реальність в різних її модифікаціях, підсумком чого є конструювання нового перцептивного образу. Тобто творче сприймання є процесом конструювання суб'єктивно нового образу, який певною мірою трансформує предмети та явища об'єктивної реальності [5].

Відомо, що поняття задачі може бути подано в його широкому значенні як мети діяльності взагалі чи локалізовано в розумінні задачі як об'єкта мисленнєвої діяльності. Психологічну готовність до розв'язування задачі можна розглядати на різних рівнях узагальненості. Зокрема, наприклад, як можливості людини для розв'язування запропонованої їй задачі. Це, насамперед, наявність певного рівня інтенсивності: бажання розв'язувати задачу, стійкості уваги, актуалізації пам'яті та наявності необхідних знань і вмінь.

За логічною структурою задачі можуть бути інтерполяційні та екстраполяційні. Інтерполяційні задачі містять достатню інформацію для знаходження їх розв'язків. Для екстраполяційних задач є властивим те, що наявна в них інформація є достатньою лише до певного моменту їх розв'язування, після якого умова задачі набуває характеру невизначеності. Знаходження прогностично-необхідної інформації для розв'язування творчої задачі перед-

бачає встановлення взаємозв'язку цієї інформації з відомими інформаційними структурами, представленими в умовах і вимогах задачі.

Творчою слід вважати таку задачу, яка характеризується дефіцитом інформації, прогностично необхідної для її розв'язання, оскільки цей дефіцит може стосуватись як обсягу предметно-специфічних знань, актуальних для розв'язування, так і способу дії. До того ж дефіцит предметно-специфічних знань може мати не лише суб'єктивний характер (бути невідомим розв'язуючому задачі), але й об'єктивний, коли актуальна інформація є відсутньою у відповідній науковій галузі.

Творче сприймання інформації пов'язане з розробкою комплексу характеристик невідомого (шуканого) її компоненту, необхідного для розв'язування даної задачі. З цією метою здійснюється структурно-функціональний аналіз заданої інформації, формулюються кількісні і якісні характеристики відомих її елементів. На основі отриманого таким чином узагальнення розробляються вимоги до структурних і функціональних властивостей гіпотетичних елементів шуканої побудови з врахуванням якісних характеристик структурних елементів відомих компонентів наявної конструкції. При цьому мається на увазі діяльність, спрямована на знаходження, як нової конструкції-структури, так і на знаходження нової конструкції-функції.

Наступним етапом є встановлення суті гіпотетичних взаємозв'язків між елементами шуканої конструкції, а також змісту їх з взаємодії з вже наявними об'єктами. Це передбачає побудову образу шуканих побудов, визначення складових його елементів, визначення вимог до характеристик цих елементів і т.д.

Для цього детально вивчаються змістовні і діяльнісні компоненти початкової умови задачі, диференціюються відомі і невідомі компоненти; вибудовуються гіпотези, яким чином на основі аналізу взаємозв'язків між відомими складовими заданої конструкції можуть бути визначені невідомі інформаційні структури; здійснюється «інвентаризація» структурно-функціональних елементів наявної конструкції (конструкцій-структур і конструкцій-функцій); встановлюються на основі взаємозв'язків між наявними компонентами конструкції показники, за якими слід характеризувати структурні і функціональні елементи шуканих компонентів.

В процесі реалізації вищезазначених дій початкові умови задачі трансформуються в шукані умови, знайдені характеристики яких обумовлюватимуть, як побудову шуканого задуму розв'язування задачі, так і створення самої стратегії його побудови. Досить суттєвим на цьому етапі є дослідження стартового матеріалу з метою його відповідної трансформації, а також тих засобів, за допомогою яких може бути здійснена така трансформація з метою розв'язування даної задачі.

Задача вже сама по собі є квантом певним чином структурованої інформації, генералізуючу дію в якому здійснюють: 1) вектор вимог (ВВ) до шуканої конструкції, тобто вимоги, що саме треба зробити при розв'язуванні даної задачі; 2) вектор умов (ВУ), які мають бути обов'язково враховані при створенні задуму розв'язування задачі, тобто область визначення функціонування даної задачі: за яких саме умов задача може бути розв'язана. Ці два ве-

ктори служать зовнішніми задачними об'єктивними регуляторами взаємодії інформаційних потоків, функціонуючих у процесі розв'язування даної задачі.

Інформація, що міститься в початковій умові задачі, в процесі її сприймання людиною, заломлюється через інформаційний потенціал того, хто розв'язує задачу, який, по-суті, є індикатором психологічної готовності даної людини до розв'язування даної задачі тут і зараз. Ця готовність являє собою певну інтеграцію і характеризується обсягом, ступенем глибини, всеосяжності і рівнем структурованості: а) самого «будівельного» матеріалу для побудови шуканої конструкції; б) наявного операційного інструментарію (прийоми, способи, стратегії розв'язування задач); в) наявного емоційно-вольового і ціннісного інструментарію того, хто розв'язує задачу.

Інформація, наявна в умові задачі, містить орієнтири, певні індикатори, на які має зрезонувати та інформація, що відображає психологічну готовність людини до розв'язування даної задачі. Причому, ця наявна інформація потенційно презентує і поки що неявну інформацію, що має бути відтворена, актуалізована в процесі розв'язування задачі з метою знаходження її шуканого розв'язку. До того ж, ВВ і ВУ об'єктивно впливають на всі три структурні складові психологічної готовності людини до творчого сприймання нею цієї задачі. Саме тому при розробці методичних засобів розвитку готовності людини до творчого сприймання реальності важливо залучати інформацію, яка б здійснювала системоутворюючий вплив і скеровувала б до побудови саморегульованого процесу творчого сприймання інформації.

Основним індикатором системності, структурованості, саморегульованості процесу творчого сприймання інформації є прояв його властивостей при розв'язуванні задач з відтінками емоційно-вольового і морального спектру. З цих позицій можливість навчання творчості і полягає в формуванні певного специфічного інструментарію, певної структури евристичних процесів, необхідної і достатньої для їх саморегулювання, самопрограмування по мірі актуалізації нових задачних ситуацій, виникнення нових умов функціонування наявних задач. По суті, мова знову ж таки йде про психологічну готовність до творчого сприймання інформації, у даному випадку – задачної. Саморегульоване, самопрограмує функціонування цих евристичних процесів і є проявом триєдиності взаємодії компонентів готовності людини до творчого сприймання інформації і обумовлене рівнем структурованості, рівнем розвитку кожного із них.

Слід зазначити, що по мірі розвитку, вибудови кожного з трьох вищезазначених компонентів готовності особистості до творчого сприймання інформації вибудовуються, напрацьовуються, структуруються, розвиваються кожен зокрема і всі разом у процесі взаємодії структурні, функціональні їх елементи, які, по суті, є елементами свого роду «мови», засобами образного, символічного кодування, відображення інформації з метою її трансформації і розвитку в координатах ВВ і ВУ. В даному випадку мова йде також про самопрограмування, системний саморозвиток, як самої структурованості «будівельного матеріалу» і творчого інструментарію, так і їх символічної представленості у відображуючій діяльності свідомості, свого роду «внутрішньої мови» цієї генералізуючої творчої складової.

А. В. Антонов акцентує увагу на трьох різновидах наочних образів: образи пам'яті (уявлення), образи сприймання і образи уяви. При цьому уявлення можуть бути більш чи менш узагальненими, а узагальнені уявлення – основа для побудови понять. Оскільки образи сприймання є продуктами відображення предметів і явищ у їх цілісності (інтегрованості їх властивостей), при їх безпосередньому впливі на органи відчуття, то враховуючи, що сприймання включає в свою структуру досвід індивіда, можна говорити про різну глибину розуміння одного і того ж об'єкта, який сприймається різними людьми.

Образи уяви є найбільш довільними, оскільки є результатом мисленнєвого інтегрування образів сприймання і образів пам'яті [1, с. 8].

Головна функція наочності полягає в тому, що наочні образи є чуттєвою опорою мисленнєвий дій. До того ж образ є динамічною інформаційною структурою, здатною змінюватись, розвиватись. Хоча при сприйманні не наочних об'єктів (наприклад, тексту) можуть вибудовуватись наочні образи, як, скажімо, в процесі читання умови конструктивно-технічної задачі на передавання обертального руху, поданої у текстовій формі.

Наочні образи функціонують на всіх етапах процесу сприймання інформації, що є дуже важливим для адекватного її розуміння. Адже за твердженням Г. С. Костюка: «розуміти – це не просто споглядати ті чи інші об'єкти або їх зображення. Навіть у тих випадках, коли мова йде про розуміння наочно поданих (чи зображених на картині) ситуацій, в цих процесах вже є певний вихід за межі безпосередньо сприйманого, розкриття наявних у них зв'язків, здійснюване шляхом суджень» [2, с. 28]. Більше того, Г. С. Костюк вважав, що «не можна зрозуміти те чи інше явище, не уявивши його» [2, с. 30].

На думку Л. М. Веккера, ступінь розуміння вивчуваного явища обумовлюється вмінням презентувати це явище мисленнєві чи практично, що по суті є побудовою його моделі (ідеальної чи матеріальної). До того ж така матеріалізована функціонуюча модель в процесі її співставлення з об'єктом-оригіналом стає джерелом подальшого поглиблення знань. Саме в цьому він вбачає особливу евристичну цінність модельних уявлень у науці. При цьому наголошує, що сфера створення і реалізації матеріальних моделей відноситься до області техніки – саме із техніки прийшли в психофізіологію терміни «рефлекс», «регулятор», «управління», «сигнал» (як найперші теоретичні аналоги механізму психофізіологічних функцій).

Л. М. Веккер звертає увагу на відомі факти: 1) із експериментальної психології сприймання: процес формування образу починається із розрізнення і потім через впізнавання йде до повного і адекватного сприймання даного об'єкта [7].

Що стосується проблематики будови та функціонування праобразу в процесі сприймання інформації, то суттєвим є твердження І. П. Павлова відносно психофізіологічного підґрунтя цього процесу.

Так, аналізуючи різновиди гальмування, на перше місце він ставить те ослаблення і врешті решт цілковите зникнення умовних рефлексів, коли тварини стають сонливими і зовсім засинають. Другий різновид гальмування був названий зовнішнім. Він є абсолютним аналогом тим гальмуванням, що

давно і в значній кількості мають місце в фізіології спинного мозку. Воно настає як результат різних подразнювачів, які викликають інші рефлекси чи взагалі іншу нервову діяльність.

Третій, найбільш своєрідний і особливо цікавий різновид гальмування був названий внутрішнім. Це гальмування розвивається внаслідок спеціальних співвідношень між умовним подразнювачем і тим безумовним, за допомогою якого був утворений умовний рефлекс. У всякому разі, коли цілком функціонуючий умовний подразнювач тимчасово чи постійно, але тоді лише за певних умов, не супроводжується безумовним, на нього розвивається гальмування [3, с. 298].

При цьому Павлов І. П. наголошує: «Якщо мова йде про те, щоб перемогти сон різноманітністю подразнювачів, то необхідна неймовірна кількість подразнень і якщо справа йде про звуки, то слід мати наготові майже весь світ звукових явищ. Якщо вважати, що скука є чимось аналогічним, близьким до сну, сон з відкритими очима, то слід сказати, що той факт, хто прагне розсіяти її лише шляхом різноманітності вражень, досягне дуже мало» [3, с. 297]. Адже, він вважав, що: «для діяльного стану великих півкуль значно вагомішим є різноманітність нервових процесів, аніж різноманіття подразнювачів, яким би великим воно не було» [3, с. 298].

Так, зокрема, виявилось, що обстановка діє абсолютно точно у кількісних співвідношеннях, тобто «якщо ви відразу, як тільки будуть готові всі необхідні приготування до досліду (установка приладів, прикріплення лійок) приступите до досліду і до тих чи інших звичайних подразнень тварини, то ніяких явищ сну не буде. Варто пропустити між кінцем приготувань і початком самого досліду хвилину – і вже маєте перший ступінь сну. Пропускаєте 10 хвилин – ви маєте наступний ступінь сну і т.д.» [3, с. 306].

Згідно теорії емоціональної активності П. В. Симонова, емоції супроводжують гострі потреби при великій різниці інформації, наявної і прогностично необхідної для розв'язування проблеми. Ця залежність виражається у вигляді формули:

$$\varepsilon = -\pi (I_n - I_c),$$

де ε – емоція; π – потреба; I_n – інформація, прогностично необхідна для розв'язування проблеми; I_c – інформація, наявна в учня [6, с. 24].

При цьому можливі різні випадки, в залежності від співвіднесення «параметрів». Враховуючи, що:

$$-\pi = \frac{\varepsilon}{I_n - I_c}, \text{ то при } I_n - I_c \rightarrow \infty, \pi = 0 \quad I_n - I_c \rightarrow 0, \pi = 0$$

Як бачимо, інтенсивність мотива обернено пропорціональна кількості інформації, прогностично необхідної для розв'язування даної задачі. Цю залежність слід враховувати в процесі розвитку творчого сприймання школярами нової інформації. Учень може самостійно помітити протиріччя врозглядуваній системі об'єктів і сформулювати умову задачі лише в тому випадку, якщо в нього є оптимальний дефіцит прогностично необхідної інформації, в іншому випадку проблемна ситуація не буде реалізована.

Іван Павлович вважав, що рефлекс мети є надзвичайно життєво важливим і є основною формою життєвої енергії кожного з нас. Життя тільки того прекрасне і сильне, хто все життя прагне «к постійно досягаемій», але ніколи недосяжної мети чи з однаковим натхненням переходить від однієї мети до іншої. Все життя, всі його покращення, вся його культура стає рефлексом мети, здійснюється лише людьми, які прагнуть до тієї чи іншої поставленої ними собі у житті мети». «Адже колекціонувати можна все, дрібниці, як і все важливе і велике в житті: зручності життя (практики), хороші закони (державні люди), «добродетели» (високі люди) і т.д.» [3, с. 310]. При цьому рефлекс мети може ослабнути і навіть може бути «заглушеним зворотним механізмом... При тривалому обмеженні у задоволенні основних потягів, при постійному скороченні роботи основних рефлексів падає навіть інстинкт життя, «привязанности к жизни» [3, с. 311].

Розглянемо приклад поведінки собаки, яка постійно входить в гіпнотичний стан, як тільки вона ставиться і «споряджається» у звичайній їй експериментальній обстановці. В роботах, виконаних лабораторіями І. П. Павлова, повідомляється про роз'єднання, у випадку умовних харчових рефлексів, слинневої секреції і харчової реакції, коли собака приходить до сонного стану. «Справа відбувалась саме таким чином, що чи вже і при наших штучних умовних подразниках, чи, що частіше, при натуральному (як доведено – теж умовному) подразненні виглядом і запахом запропонованої їжі слина починала сильно текти, а тварина їжу не брала.

Ось при цьому стані тварин в наших нинішніх спостереженнях і виступали дуже різноманітні і у вищій мірі цікаві варіації харчової рухової реакції... У однієї собаки, яка менш глибоко гіпнотизується, різко проявляється лише те, що у душевно-хворих називається негативізмом. Після умовного рефлексу, що проявлявся деякий час, ми подаємо собаці їжу – вона від неї відвертається, ми відводимо від станка годівницю з їжею – вона до неї тягнеться. Ми знову подаємо – знову відвертається, відводимо – знову тягнеться.

Реакцію відсторонення від годівниці ми назвали негативною, рух в напрямку до годівниці – позитивним або другою фазою. І такий негативізм може повторюватися багато разів, поки собака, нарешті, у більшості випадків не візьме їжу. Ступінь гіпнотизації і виражається в повторенні цієї процедури. При початку гіпнотизації їжа береться і з'їдається при другій подачі. При поглибленні гіпнотизації обидві фази негативізму повторюються все більшу кількість разів. При вищому ступені гіпнотизації собака їжі не бере, скільки б ми не повторювали пропонування її. Але варто тільки тим чи іншим способом розсіяти гіпноз – чи зняттям приладу, прикріпленого на собаці для збирання слини чи відв'язуванням ланцюга, на якому водиться собака, щоб собака з жадністю почала поїдати ту ж їжу» [4, с. 134].

Як свідчить аналіз вищенаведеної експериментальної ситуації, при зміні структурного забезпечення виконання функції (наприклад, усувається чи перекомбінується якийсь елемент цієї структури), змінюється ця функція в результаті структурного, функціонального чи структурно-функціонального конструювання.

В розглянутому випадку сприймання собакою інформації обмежене певними умовами. Ці умови стають фіксованими, часте потрапляння собаки в них, в ці умови, призводить до того, що в неї формується так би мовити домінуюча функція (реакція на ці умови). Форма і зміст цієї функції визначаються структурно-функціональним станом організму собаки, її психічним досвідом, її інформаційним і інструментальним потенціалом стосовно розв'язування актуальних задач. Наприклад, у даному випадку утворюється гіпно-тичний стан і на фоні цього стану проявляється негативізм. Будь-яка зміна, навіть форма пропонування їжі чи зняття датчика з тіла (доторкання) призводить до виходу з гіпнотичного стану.

В своїх працях І. П. Павлов також наголошує на важливості забезпечення адекватності структурно-функціонального аналізу актуальної інформації. Так, наприклад, Іван Павлович розповідає, як він і двоє його товаришів із середнього навчального закладу поступили до університету і вибрали факультет природничих наук, а отже, стали вивчати хімію, ботаніку і т.д., тобто в основному взяли за освоєння окремих фактів. В той час, як двоє з них змирились з цим, третій, який в середньому закладі особливо охоче вивчав історію і з особливою любов'ю виконував письмові роботи на тему про причини і наслідки різних історичних подій, впадав усе більше і більше в стан печалі і «закінчив» глибокою меланхолією, аж до втрати інтересу до життя.

«Меланхолія була вилікувана лише тим, що ми, його товариші, стали водити його, спочатку з трудом, майже силоміць, на лекції юридичного факультету. Після кількох відвідувань його настрої став помітно змінюватись, виправлялись і, нарешті, він прийшов до нової норми. Потім він перейшов на юридичний факультет, з повним успіхом його закінчив і все життя лишався нормальним. Бесіди до захворювання і на початку захворювання дали нам можливість зрозуміти, що наш товариш, звикнувши в своїх шкільних роботах вільно пов'язувати певні явища, оскільки для цього не було значних перешкод, те ж спробував робити і тепер при заняттях природничими науками. Але невмолимі факти постійно чинили спротив цій його тенденції і не допускали того, що легко можна було робити із словесним матеріалом. Ці невдачі, які постійно повторювались, і створили тяжкий настрій, що призвів до хворобливої форми меланхолії.

І ми на наших собаках при важких задачах, тобто при створенні нового і важкого динамічного стереотипа, не тільки мали справу з хворобливим станом, утворювались і хронічні нервові захворювання – неврози, від яких потім доводилось лікувати тварин» [4, с. 244].

Як бачимо, людина, що звикла до вільного конструювання в процесі сприймання актуальної інформації, зіткнувшись з необхідністю здійснювати повсякчас структурно-функціональний її аналіз, відчула значні труднощі, оскільки засвоєння знань із сфери природничих наук, конструювання? інформаційних блоків, що складає основу їх засвоєння передбачає саме адекватний їх структурно-функціональний аналіз інформації, без якого можна було обійтись, виконуючи завдання при вивченні історії.

Вивчення ж природничих наук спрямоване (і ґрунтується) на побудові реальної картини природи, світу, що передбачає обов'язковість адекватного структурно-функціонального аналізу всіх сприйманих його проявів: природничих об'єктів, їх взаємодії, а отже і явищ природи, закономірностей та законів її функціонування, наприклад: на біологічному, хімічному, фізичному (аж до фізики елементарних частинок) рівнях, точність врахування (відображення в процесі сприймання) їх структурних і функціональних характеристик.

Цікавими є також результати дослідження, виконаного І. П. Павловим стосовно визначення сили подразнювального процесу. Так, повільно звикавших собак до експериментальної обстановки, які також з трудом виробляли умовні рефлекси (а вся їх умовнорефлекторна діяльність легко порушувалась від малозначущих нових зовнішніх впливів), відносили до слабого типу нервової системи певний час І. П. Павлов помилково вважав таких собак «спеціалістами гальмування», тобто сильними до гальмування. Спочатку сумнів у такому діагнозі зародився вже на основі зовнішньої поведінки таких тварин але у звичній для них обстановці. Потім видавалась дивною їх відмінна регуляторна умовно-рефлексивна діяльність, не дивлячись на велику її складність, якщо обстановка лишалась строго одноманітною. Однак цілковите розуміння ситуації було досягнуте лише завдяки спеціальному дослідженню

Брали один виводок цуценят і ділили його: одну половину тримали від самого народження в клітці, другій – надавалась повна свобода. Всі тварини першої групи виявились надзвичайно боязкими гальмова ними найменшими змінами обстановки в другій групі цього не було. Стало очевидним, що вперше з'явившись в зовнішньому середовищі, щенята були «оснащені» спеціальним рефлексом, який іноді називався панічним рефлексом і який І. П. Павлов пропонував назвати первинним і тимчасовим рефлексом природної обережності. «Тільки розпочавши знайомство з новим середовищем, обов'язково очікувати деякий час наслідків всякого нового подразнювача, якого б рецептора він не торкався, тобто утримуватись від подальшого руху гальмувати існуючий рух, оскільки невідомо, що принесе нове явище організму: щось шкідливе чи корисне чи воно без всякого значення. І лише по мірі поступового ознайомлення з середовищем цей рефлекс поступово замінюється новим спеціальним, дослідницьким рефлексом і, судячи по результаті цього останнього, іншими відповідними рефлексами. Щеня, якому не була надана можливість самому пройти цю життєву школу, на дуже довгий строк можливо і не все життя, лишиться з цим неусунутим тимчасовим рефлексом, який постійно і маскує істинну силу нервової системи. Який важливий педагогічний факт! Вірна ознака цієї незаконно залишеної риси, всупереч протиріччя її у багатьох випадках з іншими стійкими природженими рисами, – це гальмуюча дія не стільки спеціально сильних подразнювачів а саме нових, як би вони не були слабкі самі по собі. Отже, першою властивістю типу нервової системи виявилась для нас сила подразнювального процесу» [2, с. 271].

Важливим для психології сприймання інформації є і такі результати напрацювань І. П. Павлова.

«Останні (ще не завершені) досліди свідчать, що певні рефлекси (тобто ВНД) спадкові. Нині завершені деякі досліди на білих мишах. У них вироблялись умовні рефлекси на електричний дзвінок. Тварини повинні були по дзвінку бігти до місця годування. Отримані такі результати.

Першому поколінню білих мишей знадобилось 300 уроків. Прийшлося 300 разів комбінувати годування мишей із дзвінком для того, щоб привчити їх на дзвінок бігти до місця годівлі. Другому поколінню знадобилось лише 100 уроків. Третє покоління навчилось цьому через 30 уроків. Четвертому поколінню знадобилось лише 10 уроків. Останнє покоління, яке я бачив перед від'їздом із Петрограда, вивчило цей урок після 5 повторень.

Шосте покоління буде піддане дослідженню при моєму поверненні. Я вважаю дуже ймовірним, що через деякий час нове покоління мишей побіжить по дзвінку до місця годування без попередніх уроків...

Я твердо переконаний, що кращий шлях до пізнання механізму і законів нашого суб'єктивного світу є вивчення чистої фізіології великих півкуль головного мозку» [4, с. 431–432].

Висновки. Ці приголомшуючі результати досліджень примушують задуматись над тим, що складає основу процесу сприймання інформації, а отже і її засвоєння, конструювання нових образів, побудови задумів розв'язування творчих задач, виховання особистості і т. ін.

Перспективи подальших досліджень. В подальших дослідженнях передбачається розробка методичних засобів розвитку творчого сприймання інформації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонов А. В. Проблема наглядности в восприятии и понимании информации / А. В. Антонов // К.: Знание, 1976. – 21 с.
2. Костюк Г. С. Про психологію розуміння / Г. С. Костюк // Наукові записки НДУ психології МО УРСР, т. II, - К.: Рад. Школа, 1950.
3. Павлов И. П. Собрание сочинений. Т. III, Кн. 1. / И. П. Павлов //
4. Павлов И. П. Собрание сочинений. Т. III, Кн. 2. / И. П. Павлов //
5. Моляко В. О. Концепція творчого сприймання / В. О. Моляко // Актуальні проблеми психології. Проблеми психології творчості. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. В. О. Моляко. – Житомир. 2008. – Том 12. – Вип. 5. – Ч. 1. – С. 7-14.
6. Симонов П. В. Теория отражения и психофизиология эмоций / П. В. Симонов // – М.: Наука, 1970. – 142 с.
7. Веккер Л. М. Психические процессы. Т. 1. / Л. М. Веккер // – Л.: Изд-во Ленинград. ун-та, 1974. – 334 с.

Третяк Т. М. СТРУКТУРНО-ФУНКЦИОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ІНФОРМАЦІЇ В ПРОЦЕСІ ЇЇ ВОСПРІЯТТЯ

Рассматривается структурно-функциональный анализ информации при решении творческой задачи, в частности, на этапе изучения ее условия. Акцентируется внимание на функциях наглядности, учитывая, что образ является динамической информационной структурой. Анализируется построение образа в процессе восприятия информации, а также функционирования проработанного образа, и в частности, его психофизиологические основы.

Ключевые слова: інформація, восприятие, задача, образ, условия, процесс.

Tretiak T. M. STRUCTURAL-FUNCTIONAL ANALYSIS OF INFORMATION IN THE PROCESS OF ITS PERCEPTION

The structural-functional analysis of information while creative task solving, particularly, on the stage of its conditions studying is observed. The functions of visualization are attended, considering, that the image is a dynamic informational structure. The image construction in the process of information perception is analyzed, and also the functioning of pra-image, particularly, its psychophysiological grounds.

Keywords: *information, perception, task, image, conditions, process.*

УДК 316.614-057.875-054.57

Собкова С. І. (м. Чернівці)

**РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ СОЦІАЛІЗАЦІЇ
СТУДЕНТІВ – ПРЕДСТАВНИКІВ ЕТНІЧНИХ МЕНШИН
НА ПОЧАТКУ НАВЧАННЯ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ**

Статтю присвячено опису результатів емпіричного дослідження процесу соціалізації студентів – представників етнічних меншин на початку навчання у вищому закладі освіти. Здійснено аналіз даних, отриманих за допомогою діагностичного комплексу методик. Визначено основні категорії респондентів. Результати дослідження описано для студентів-українців і студентів-румунів (представників етнічних меншин) в етнічно однорідних та етнічно різнорідних групах. Показано розподіл рівнів функціонування особистісної адаптованості різних категорій досліджуваних. Представлені показники прояву загальної тривожності у навчальному закладі, а також вивчено наявність соціальних стресів у студентів. Описано специфіку соціалізації студентів на початковому етапі навчання.

Ключові слова: *соціалізація студентів, етнічна меншина, соціально-психологічна адаптація, рівні тривожності, навчальна тривожність, соціальні стреси.*

Постановка наукової проблеми. Визначальним і позитивним чинником соціалізації студентської молоді в умовах навчання у вищому навчальному закладі є наявність відповідного середовища, сприятлива атмосфера для кожного. Надзвичайно важливим тут стає дослідження впливу умов навчання на стиль соціалізації студентської молоді у контексті етнічної належності.

Аналіз теоретичних та методологічних підходів до питань, пов'язаних із проблемою соціалізації особистості в цілому та з особливостями її перебігу в поліетнічному просторі, стає основою для визначення специфічного та відмінного в цьому процесі у різних категорій студентів, зокрема, студентів-українців та студентів-румунів. **Актуальність статті** зумовлена потребою вивчення особливостей соціалізації представників етнічних меншин в умовах співіснування з домінуючими етносами.

Аналіз досліджень із зазначеної проблеми. Увагу до проблеми соціалізації особистості приділяли чимало вітчизняних і зарубіжних науковців. Ця проблема відображена в численних напрацюваннях представників різних психологічних шкіл: Л. Виготського, Л. Колберга, Г. Костюка, О. Леонтьєва, Т. Парсонса, Ж. Піаже, П. Чамати та інших. Питання соціально-психологічних особливостей входження в соціальне середовище розглядалися в різному науковому контексті такими науковцями, як К. Абульханова-